

УДК 81'374.8

ЧЕРНИШ Оксана – кандидат філологічних наук, доцент, декан факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя, Державний університет «Житомирська політехніка», вул. Чуднівська, 103, Житомир, 10005, Україна (Chernyshokhanna@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2010-200X>

ПАРНУС Катерина – асистент кафедри педагогічних технологій та мовної підготовки, Державний університет «Житомирська політехніка», вул. Чуднівська, 103, Житомир, 10005, Україна (ktp1_mki@ztu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1811-0980>

БІЛЯК Ірина – викладач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики, Державний університет «Житомирська політехніка», вул. Чуднівська, 103, Житомир, 10005, Україна (sgt03601dsiay.com@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1606-1273>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.10>

Бібліографічний опис статті: Черниш, О., Парнус, К., Біляк, І. (2023). Аналіз сучасних англomовних коміксів та їх типологія. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 56, 89–93, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.10>

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ КОМІКСІВ ТА ЇХ ТИПОЛОГІЯ

Анотація. У статті розглянуто сучасні англomовні комікси та їх типологію, а також історію становлення цього жанру. Стверджено, що він становить невід'ємну частину сучасної літератури й користується значною популярністю у читачів різного віку, зокрема в підлітків. Підтверджено, що комікси є за своєю суттю «мальованою історією» чи «розповіддю у картинках», яка об'єднує словесні та візуальні елементи й повідомляє про складне й серйозне просто, а саме за допомогою малюнків і мінімуму тексту. Такий спосіб подання інформації найбільш сприйнятливий і найменш вразливий. Встановлено, що численні дослідження засвідчують позитивний психологічний ефект від прочитання коміксу, а також констатують безболісне сприйняття та усвідомлення реальності читачами. Тож за допомогою графічних історій та створення певного образу персонажа можна здійснювати психологічний супровід і надавати постійну психоемоційну підтримку людям різного віку, що й зумовлює актуальність дослідження особливостей жанру коміксів. Відповідно **мета статті** полягає в аналізі історії походження коміксів і з'ясуванні їхнього впливу на соціальні проблеми суспільства. Зазвичай комікси різняться між собою формою та форматом. Відповідно виокремлюють щорічник або *Annual*, британський щорічник, щомісячні видання (*Monthly*), представлені серією або низкою серій, *BD (Labandedessinee)* (європейські комікси), вебкомікс та графічну новелу. Існує кілька підходів до класифікації коміксів залежно від їхньої форми, обсягу, стилю, жанру, сюжету тощо. Вони реалізуються в різних жанрах та притаманному їм стилі. Комікси як візуальний засіб передачі інформації успішно використовують у різних сферах, зокрема в навчанні, просвітницькій та профілактичній діяльності тощо. Показано, що вони відіграють неабияку терапевтичну роль у підтримці та збереженні ментального здоров'я, що є особливо актуальним для України, яка перебуває у стані війни.

Ключові слова: комікс, історія походження коміксів, класифікація, жанр, малюнок та мінімум тексту, терапевтична роль.

CHERNYSH Oksana – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Pedagogical Technologies and Lifelong Learning, Zhytomyr Polytechnic State University, 103 Chudnivska, str., Zhytomyr, 10005, Ukraine (Chernyshoxana@gmail.com)

PARNUS Kateryna – assistant of the Department of Pedagogical Technologies and Language Studies, Zhytomyr Polytechnic State University 103 Chudnivska, str., Zhytomyr, 10005, Ukraine (ktpl_mki@ztu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1811-0980>

BILIAK Iryna – teacher of the Department of Theoretical and Applied Linguistics, Zhytomyr Polytechnic State University 103 Chudnivska, str., Zhytomyr, 10005, Ukraine (sgt03601dsiay.com@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1606-1273>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.10>

To cite this article: Chernysh, O., Parnus, K., Biliak, I. (2023). Analiz suchasnykh anhlomovnykh komiksiv ta yikh typolohiia [Analysis of modern English-language comics and their typology]. *Problems of the humanities: a collection of scientific works of Ivan Franko Drohobysk State Pedagogical University. Series "Philology"*, 56, 89–93, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.56.10> [in Ukrainian].

ANALYSIS OF MODERN ENGLISH-LANGUAGE COMICS AND THEIR TYPOLOGY

Summary. *The article examines modern English-language comics and their typology, as well as the history of the formation of this genre. They are an integral part of modern literature and are very popular among readers of various ages, particularly teenagers. They have been proven to be a 'picture story' or 'picture story,' combining verbal and visual elements and addressing severe issues simply, namely with pictures and a minimum of text. This way of providing information is the most receptive and the least vulnerable. The authors established that numerous studies testify to the positive psychological effect of reading a comic book and establish a painless perception and awareness of reality by readers. Accordingly, with the help of graphic stories and the creation of a specific image of the character, it is possible to provide psychological support and constant psycho-emotional support to people of different ages, which determines the relevance of studying the peculiarities of the "comic" genre. The article aims to analyze the origin of comics, their typology, and their impact on society's problems. They usually differ in their shape and format. According to the features of the form, they are divided into annuals or Annuals, British annuals, monthly editions (Monthly), represented by a series or many series, BD (Labandedessinee) (European comics), webcomic, and graphic novel. Therefore, several approaches to classifying comics depend on their form, volume, style, genre, plot, etc. They are realized in different genres and their style. As a visual means of transmitting information, comics are successfully used in various fields, particularly in education, educational and preventive activities, etc. The authors found that they play a significant therapeutic role in maintaining and preserving mental health, which is especially relevant for Ukraine, which is in a state of war.*

Key words: *comic book, history of comics origin, classification, genre, picture, and minimal text, therapeutic.*

Постановка проблеми. Комікси є невід'ємною частиною сучасної літератури та користуються значною популярністю серед читачької аудиторії різного віку, зокрема серед підлітків. Історія становлення коміксів сягає давнини, однак особливу популярність цей жанр здобув у часи Великої депресії у США, коли виникла нагальна потреба розповідати про серйозні військові, соціальні та політичні питання по-простому, а саме за допомогою малюнків та мінімуму тексту. Саме такий спосіб подання інформації є найбільш сприйнятливим і найменш вразливим для підлітків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні та зарубіжні лінгвісти (А. Мескін, Дж. Петті, С. Керні, Н. Космацька, Г. Почепцов, Є. Олійник, С. Саманчук та інші) приділяють значну увагу вивченню коміксів. Простежено, зокрема, історію становлення коміксів, а також їх сприйняття масовою аудиторією як сучасного медіатексту (О. Колісник); детально схарактеризовано особливості використання оглядово-аналітичного, історико-хронологічного, діалектичного, соціокомунікаційного методів та методу аналізу контенту для окреслення синкретичної природи

коміксу (Д. Белов); аналізовано різновиди коміксів (Н. Космаць), характерні особливості використання їх у різних ЗМІ (І. Лиса), їхні форми та формати (С. Саманчук) тощо.

Жанр «комікс» активно досліджувано в зарубіжжі. Створено, зокрема, низку спеціалізованих дослідницьких центрів з вивчення коміксів, а саме: Міжнародний форум мистецтва коміксів, Британський консорціум дослідників коміксів, Хаб досліджень коміксу Лондонського університету мистецтв, Канадське товариство з вивчення коміксів, Товариство дослідників коміксів (США) та інші. У всьому світі комікси вивчають як потужний формат візуального нарративного мистецтва, широко використовуваний у ЗМІ. Крім того, численні дослідження засвідчують позитивний психологічний ефект від їх прочитання, а також констатують безболісне сприйняття та усвідомлення читачами створеної в них реальності. Відповідно за допомогою графічних історій та певних персонажів можна здійснювати психологічний супровід і надавати постійну психоемоційну підтримку насамперед підліткам, що засвідчує **актуальність дослідження особливостей жанру «комікс»**.

Мета статті – проаналізувати історію походження коміксів та з'ясувати їхній вплив на вирішення соціальних проблем суспільства. **Завдання** цієї наукової розвідки полягає в ґрунтовному аналізі типології зазначеного жанру та висвітленні його дистинктивних особливостей.

Виклад матеріалу. Комікс – це «малювана історія» чи «розповідь у картинках», що поєднує словесні та візуальні елементи (Fingeroth, 2008). Етимологія поняття «комікс» визначає його зв'язок з поняттям «комічне» (Longman, 2006). Становлення його як жанру має свою історію, що своїм корінням сягає контррельєфів Давнього Єгипту, «лубків» середньовічної Європи та історій святих у Іспанії. Зокрема, їх походження безпосередньо пов'язують з Іспанією XVI–XVII ст., адже саме в цей час з'являються перекази життя святих у картинках, які називали «аллилуї».

Становлення коміксу часто пов'язують з ім'ям Уільяма Хогарта, відомого творця політичних карикатур із XVIII століття. Наступна віха в його розвитку пов'язана з творчістю Родольфа Тепффера та Віль-

гельма Буша, які створили прототипи сучасних коміксів, що розповідали цікаві історії з життя пересічних людей та персоніфікували їх в історії тварин.

Важливо, що до 1929 року комікси виходили своєрідним додатком до газет і журналів. Визначальну роль в історії їх становлення відіграло видавництво Dell, яке випустило перший номер журналу Funnies, де наводили найкращі газетні історії з однойменного щоденного стрипу. Значущим був також 1938 рік, пов'язаний із виходом першого номера ActionComics, на обкладинці якого був зображений найкультовіший герой – Супермен. Саме з цього часу в продажу з'являється й низка інших легендарних коміксів, зокрема «Супермен», «Бетмен», «Людина-павук», «Дональд Дак», «Міккі Маус», «Капітан Америка», «Деллі і Харві» та інші. Відповідно розпочинають свою діяльність видавничі компанії та корпорації, спеціалізовані на виданні коміксів, зокрема “Marvel”, “DC”, “Dark Horse” і “Image Comics”. Відтак розпочалася епоха їх Золотого віку.

Суттєвим є факт про заборону коміксів 1954 року, коли психіатр Фредрік Вертам висунув гіпотезу, що вони погано впливають на молодь, зокрема призводять до зростання підліткової злочинності. Тоді під впливом громадськості видавництва вдалися до створення спеціального Кодексу Коміксів, який чітко формулював перелік заборонених (насамперед детективи й жахиття) і дозволених тем (Історія виникнення коміксів, 2023). У такий спосіб відбувся своєрідний ренесанс супергеройського жанру.

Відтак принципово важливими віхами в історії становлення коміксу вважають:

- «Платиновий вік коміксів» (1883–1938 рр.); він позначений розважальністю і відсутністю серйозних тем;
- «Золотий вік» (1938–1969 рр.); коміксам цього періоду властивий патріотичний і виховний зміст;
- «Бронзовий вік» (1970–1985 рр.); стосується коміксів, які порушували важливі соціальні проблеми суспільства;
- «Новий вік» (початок 1980-х – середина 1980-х рр.); для нього характерна висока популярність британських й американських коміксів;

– «Сучасна епоха коміксів» (середина 1980-х рр. – донині); позначена історією американських коміксів про супергероїв.

Існує кілька підходів до класифікації коміксів залежно від їхньої форми, обсягу, стилю, жанру, сюжету тощо. Відповідно до особливостей форми комікси поділяють на (Довгань, 2015):

– щорічник, або Annual; це окрема серія, нумерована за роком видання, зазвичай із більшою кількістю сторінок, ніж щомісячник тієї ж серії. Цей тип включає нові оповідання та додаткові матеріали, зокрема біографічні відомості, повноформатні зображення, перевидання раніше опублікованих матеріалів тощо;

– британський щорічник; представлений великими книгами у твердій палітурці з-понад 100 кольоровими сторінками;

– щомісячні видання (Monthly); представлені серією або низкою серій, що виходять щомісяця переважно на американському ринку;

– BD (Labandedessinee) (європейські комікси); публіковані раз на рік, а можливо, й рідше через складну графіку;

– вебкомікси (Webcomic); поширені в мережі Інтернет, часто на сайтах авторів і можуть містити певні інтерактивні деталі;

– графічні новели (Graphic Novel (GN)); засновані на малюнках, а не тексті. Вони зазвичай спрямовані на дорослу аудиторію з відповідними обмеженнями за віком. Цей тип коміксу видають зазвичай у твердій палітурці з великою кількістю кольорових сторінок, переважно за авторства 2–3 митців (сценарист, художник і колорист).

Коміксам властивий певний стиль, серед яких найпопулярнішими вважають (Довгань, 2015):

– класичний реалізм, притаманний переважній більшості коміксів;

– карикатурну манеру, що передбачає використання малюнків, виконаних у формі карикатури;

– авторський малюнок, що вирізняється особливим самобутнім стилем;

– національні, зокрема американський, європейський, японський (Гекіґа) тощо.

Розрізняють також (Довгань, 2015):

– графічний роман – значний за обсягом графічний твір, орієнтований на дорослу аудиторію, характерний для США;

– OGN – оригінальний графічний роман, що містить принципово нові оповідання;

– Strip (стрип), є комедійним коміксом з двох або трьох панелей та друкується в газетах і в Інтернеті;

– фотокомікс (фотоновелу), де використовують фотографії замість малюнків; особливо популярні в Іспанії, Франції та Латинській Америці.

Відповідно до сюжетної лінії виокремлюють (Довгань, 2015):

– TPB (Trade Paperback); це збірник випусків однієї серії, пов'язаних спільною історією;

– Hardcover (HC) – дороге й люксове видання у твердій обкладинці;

– Preview – випуск, що містить огляд майбутньої серії;

– One-Shot – комікс стандартний (22 сторінки) або збільшеного розміру, обмежений одним випуском;

– Ongoing, що є серією з необмеженою кількістю випусків;

– Limited Series (Mini-Series), представлений серією з обмеженою кількістю випусків, переважно від 2 до 12;

– Storyarc, у ньому сюжет розділено на кілька випусків;

– Crossover – відображає історію, у якій діють персонажі з різних серій;

– Spin-off – своєрідне відгалуження від основної серії;

– Tie-in – своєрідний комікс, пов'язаний із загальним сюжетом, але не впливає на центральну сюжетну лінію;

– Standalone, що становить незначну серію коміксів із завершеною історією.

Окрему групу коміксів класифікують як комерційні (Довгань, 2015):

– Independent (Indie) Comics, представлені коміксами, створеними поза межами провідних видавництв;

– Creator-Owned Comics – комікси, права на які належать їхнім творцям;

– Alternative Comics – комікси, створені одним автором, відмінні від коміксів, що домінують на ринку.

Зауважимо, що зазначені категорії можуть переплітатися, поглиблюючи та розширюючи розуміння їх різноманітності.

Комікси реалізуються в межах різних жанрів, зокрема детективу, драми, мелодрами,

комедії, пародії; казки, бойовика, вестерна (про Дикий Захід), трилера, жаків, фантастики, фентезі, криміналу, містики, жанру пригод; наукової фантастики, політики, психології, романтики, супергероїки; на теми війни, зомбі, космосу, фурі (про антропоморфних тварин), еротики; історії за мотивами гри, книги чи фільму; нуара (цинічний, похмурий сюжет у кримінальному, гангстерському або детективному контексті), кіберпанка (високий технологічний розвиток співіснує з глибоким занепадом або радикальними змінами в соціальній структурі), паропанка (стімпанка) (напряму наукової фантастики, який створює альтернативний світ, де технології парових машин і механіка високорозвинуті), постапокаліпсису (жанр наукової фантастики, де дія розгортається в світі, який пережив глобальну катастрофу) тощо.

Існують комікси, призначені для хлопчиків і юнаків до 18 років (військова, пригодницька або науково-фантастична тематика), дівчаток і дівчат до 18 років (характеризуються тонкою промальовкою й тематикою шкільних або любовних стосунків), молодіжні (орієнтовані на молодих людей від 18 до 25 років, відображають питання дорослішання та любовних взаємин), жіночі (спрямовані на домогосподарок або бізнес-леді, відображають проблеми дорослого життя, часто мають дорослих чоловіків і жінок у ролі головних героїв), для дорослих (орієнтовані на читачів, старших за 18 років і зачіпають різні сфери, такі, як політика, економіка, історія, культура, можуть містити елементи сексу, еротики, насильства (лолікун / лолікон, чжентайкун / сетакон) тощо.

Зважаючи на багатогранність цього жанру, вчені визначають комікс по-різному. Зокрема комікс трактують як послідовну сукупність малюнків у супроводі коротких текстів (філакерів), що мають форму хмаринки, у яких уписують думки та презентують мовлення персонажа, а відтак відтворюють зв'язну історію (Насалевич, Рябуха & Лапушанський, 2023, с. 145). Комікс слугує засобом висловлення ідей за допомогою відповідних зображень, часто в поєднанні з текстом та з відповідною візуальною інформацією (Fakhri, 1998). Це розважальний жанр, який є синтезом текстової та художньої графіки (Космацька, 2012). Це сукупність певних

мотивувальних знаків, образів і символів, що породжують значення різними способами, кодують інформацію задля її подальшої інтерпретації читачем (Підопригора, 2016). Коміксам властиве використання карикатур і подібних до них форм ілюстрації, зокрема *fumetti* (форма, яка використовує фотографічні зображення) (Beghtol, 2005). Науковці визнають динамічність дистинктивною ознакою коміксу (Насалевич, Рябуха & Лапушанський, 2023), який постійно розвивається, видозмінюється й перетворюється на доволі впливовий засіб передачі інформації.

Насправді комікси як візуальний засіб передачі інформації успішно використовують у різних сферах, зокрема в навчанні, просвітницькій та профілактичній діяльності тощо. З огляду на те що значна частина читачів – візуали, комікси стають ефективним інструментом впливу на ментальне здоров'я та розвиток підлітків, становлення їх як особистостей. Адже безперечним є те, що візуалізована інформація сприймається й засвоюється набагато краще. Отже, комікси як форма мистецтва постулюють розвиток сюжету через поєднання малюнків і мінімального тексту. Це особливо актуально для підліткового віку, коли відбувається профілізація пізнавальної та навчальної діяльності.

Комікси стають засобом подолання гендерних стереотипів (Почепцов, 2013), оскільки навчальні ілюстрації просувають різноманітні теми, зокрема гендерну рівність чи питання ментального здоров'я. Відтак вони привертають увагу суспільства до соціальних проблем та сприяють формуванню позитивних установок.

Як зазначає Г. Почепцов, комікси успішно використовують у вивченні різних предметів, оскільки вони сприяють легшому засвоєнню матеріалу та розвитку аналітичних навичок. Коміксами також широко послуговуються для подання інформації на гендерні та соціокультурні теми (Почепцов, 2013).

Висновки. Становлення коміксу як літературного жанру має свою історію, що своїм корінням сягає літератури Давнього Єгипту, середньовічної Європи та історій святих у Іспанії. Цей жанр, постійно еволюціонуючи й видозмінюючись, стає доволі впливовим засобом передачі інформації. Сьогодні він

успішно використовуваний у різних сферах, зокрема в навчанні, просвітницькій і профілактичній роботі. У подальшому варто зосередити увагу на вивченні стилю, форми, субжанрів коміксів та їхній вплив на ментальне здоров'я різних груп населення.

ЛІТЕРАТУРА

- Довгань Т.** Комікс як жанр масового мистецтва : курсова робота : 19.04.2015 / Маріупольський державний університет. URL : <https://studfile.net/preview/3283128/page:3/> (дата звернення 13.10.2023).
- Історія виникнення коміксів : від перших джерел до сучасності. Листопад 2023. URL : <https://chitarium.com/istoriya-vynyknennya-komiksiv-vid-pershyh-shtryhiv-do-suchasnosti/> (дата звернення 13.10.2023).
- Космацька Н.** Нарис з історії виникнення і становлення жанру коміксу. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови.* 2012. Випуск 19. С. 141–147.
- Насалевич Т. В., Рябуха Т. В., Лапушанський І. О.** Становлення коміксу як жанру сучасної літератури. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Літературознавство.* 2020. Том 31 (70). № 4. Ч. 3. С. 144–149.
- Підпригора С.** Українська графічна проза на шляху до популярності. URL : <https://www.ideo-grafika.com/ukrainian-grafik-novels> (дата звернення 13.02.2024).
- Почепцов Г.** Комікси як засіб трансляції соціальних смислів. Супермен і Гаррі Поттер : конструювання нематеріального в масовій культурі. Київ, 2013. 288 с.
- Beghtol C.** The Concept of Genre and Its Characteristics. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology January*, 2005. P. 17–19.
- Fakhri A.** Narration in journalistic and legal discourse / A. Fakhri. *Text : an interdisciplinary journal for the study of discourse.* Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 1998. Vol. 18. P. 445–465.
- Fingeroth D.** *Disguise das Clark Kent : Jews, Comics, and the Creation of the Superhero.* New York, 2008. 216 p.
- Longman Exams Dictionary. Pearson Education Ltd, 2006.

REFERENCES

- Beghtol, C.** (2005). The Concept of Genre and Its Characteristics. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology January* (pp. 17–19) [in English].
- Dovhan, T.** (2015). *Komiks yak zhanr masovoho mystetstva [Comics as a mass art genre]*. (Course work). Mariupolskyi derzhavnyi universytet. Retrieved October 13, 2023, from <https://studfile.net/preview/3283128/page:3/> [in Ukrainian].
- Fakhri, A.** (1998). Narration in journalistic and legal discourse. In A. Fakhri. *Text: an interdisciplinary journal for the study of discourse* (Vol. 18), (pp. 445–465). Berlin; New York: Moutonde Gruyter [in English].
- Fingeroth, D.** (2008). *Disguise das Clark Ken: Jews, Comics, and the Creation of the Superhero.* New York [in English].
- Istoriia vynyknennia komiksiv: vid pershykh dzherel do suchasnosti [The history of comics: from the first sources to the present]. Lystopad 2023. Retrieved October 13, 2023, from <https://chitarium.com/istoriya-vynyknennya-komiksiv-vid-pershyh-shtryhiv-do-suchasnosti/> [in Ukrainian].
- Kosmatska, N.** (2012). Narys z istorii vynyknennia i stanovlennia zhanru komiksu [An essay on the history of the emergence and development of the comic genre]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia inozemni movy – Bulletin of Lviv University. Foreign languages series* (Issue 19), (pp. 141–147) [in Ukrainian].
- Longman Exams Dictionary (2006). Pearson Education Ltd [in English].
- Nasalevych, T. V., Riabukha, T. V., Lapushanskyi, I. O.** (2020). Stanovlennia komiksu yak zhanru suchasnoi literatury [Development of comics as a genre of modern literature]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii. Literaturoznavstvo – Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Philology. Social communications. Literary studies*, 4 (Vol. 31 (70)), (Ch. 3), (pp. 144–149) [in Ukrainian].
- Pidopryhora, S.** *Ukrainska hrachna proza na shliakhu do populiarnosti [Ukrainian graphic prose is on the way to popularity]*. Retrieved October 13, 2023, from <https://www.ideo-grafika.com/ukrainian-grafik-novels> [in Ukrainian].
- Pocheptsov, H.** (2013). *Komiksy yak zasib transliatsii sotsialnykh smysliv. Supermen i Harri Potter: konstruiuvannia nematerialnoho v masovii kulturii [Comics as a means of broadcasting social meanings. Superman and Harry Potter: the construction of the intangible in mass culture]*. Kyiv [in Ukrainian].